

Published on www.bilvavi.net

[Home](#) > סוגיות בפרשה 026 כי תשא נטילת ידים אגדתא

סוגיות בפרשה 026 כי תשא נטילת ידים אגדתא

דין רחיצה במקדש ומחוץ למקדש

[א] כתוב על הכיור בפרשתנו "וידבר ה' אל משה לאמר, ועשית כיור נחשת וכונו נחשת לרחצה, ונתת אותו בין אהל מועד ובין המזבח, ונתת שמה מים. ורחצו אהרן ובניו ממנו את ידיהם ואת רגליהם. בבואם אל אהל מועד ירחצו מים ולא ימותו, או בגשתם אל המזבח לשרת להקטיר אשה לה' וכו'". הרי שמבואר בפרשה שהיה לכהנים במקדש דין רחיצת ידים ורגלים קודם עבודתם, ושימש לכך כלי הנקרא כיור. אמנם כידוע דין רחיצה אינו רק במקדש, אלא חכמים תקנו דיני רחיצה גם לכלל ישראל. אחת מתקנות הרחיצה, שהיא הרחיצה בשחרית, מובאת בברכות (ט"ו א'), "ואמר רבי יוחנן הרוצה שיקבל עליו עול מלכות שמים שלימה, יפנה ויטול ידיו ויניח תפילין ויקרא ק"ש ויתפלל, וזו היא מלכות שמים שלימה". לקמן נראה שלרשב"א מקור תקנה זו הוא מהכיור. והנה מלשון הגמרא משמע שר' יוחנן בא ללמדנו הנהגה נכונה ואינה ממש חובה, אבל למעשה קבלוהו עליהם כנס"י הנהגה זו הלכה למעשה, ובסוף הסוגיה שם משמע שכבר האמוראים התייחסו לכך כאל חובה לכל דבר. ויש להעיר שגם אדם שלא נפנה מחויב ברחיצת ידיו וגם יברך (עי' שו"ע או"ח סי' ד' ובלבוש שם). מ"מ בודאי ראוי להתפנות קודם. ועי' במ"ב (סי' ד' סק"ד) שהקם משנתו יטול ידיו בלי ברכה להסיר את רוח הרעה, ויתפנה, ויטול ידיו בשניה עם ברכה, לצורך תפילה, והדברים יובנו יותר בהמשך המאמר.

ארחץ בנקיון כפי

[ב] איתא בהמשך הגמרא "אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן כל הנפנה ונוטל ידיו ומניח תפילין וקורא ק"ש ומתפלל מעלה עליו הכתוב כאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבן דכתיב ארחץ בנקיון כפי ואסובבה את מזבחך ה'". הרי שהגמרא סומכת את דין הרחיצה לפסוק בתהילים (כ"ו ו'). אמנם פסוק זה אמר דוד המלך על עצמו, ואין מדובר כאן בכהן הרוחץ ידיו בכיור לצורך עבודת המזבח וכד'. ממשיכה הגמרא "א"ל רבא לא סבר לה מר כאילו טבל דכתיב ארחץ בנקיון ולא כתב ארחץ כפי". עי' ברש"י שרבא בא לומר שהרוחץ ידיו מקבל שכר כאילו טבל כל גופו. "אמר ליה רבינא לרבא חזי מר האי צורבא מרבנן דאתא ממערבא ואמר מי שאין לו מים לרחוץ ידיו מקנח ידיו בעפר^[1] ובצורר ובקסמית". כאן הגמרא דנה מה יעשה אדם שאין לו מים. ומביאה הגמרא ראייה להאי צורבא מדרבנן מכך שבפסוק בתהילים מוזכר נקיון ולא מים. א"כ עולה מהגמרא שכל מעשה נקיון מוגדר כרחיצה ולא דוקא במים. ועוד נחזור לסוגית אין לו מים.

הברכה על רחיצת ידים

[ב*] והנה בסוגיה זו לא דנה הגמרא בברכה על נט"י שחרית, אלא רק ברחיצה עצמה. ענין הברכה מובא בסוגיה בדף ס' ע"ב. הגמרא מביאה שם ברכות רבות ולא תמיד בסדר ברור: אשר יצר, המפיל, אלקי נשמה, לשכוי בינה, פוקח עורים, מתיר אסורים, מלביש ערומים, זוקף כפופים, רוקע הארץ, המכין מצעדי, שעשה לי כל צרכי, אוזר ישראל, עוטר ישראל, מתעטף בציצית, מניח תפילין, נטילת ידים, המעביר חבלי שינה, עי"ש לטעמי הברכות. וצ"ע למה הביאה הגמרא את ברכת נטילת ידים לאחר הברכות על ציצית ותפילין. עכ"פ נוסח הברכה שמביאה הגמרא הוא, אשר קדשנו במצוותיו וצונו על נטילת ידים,

למרות שברור שנטילת ידים אינה מצוה מה"ת. והנה יש לדקדק בנוסח הברכה, למה אומרים נטילת ידים בעוד שבסוגיות מוזכר רק רחיצת ידים [בסוגיה בדף ס' הלשון היא כי משי ידיה, ומשי הוא רוחץ בארמית]. עוד יש לברר האם צריך כלי לרחיצת ידים, דבשתי הסוגיות לא מוזכר כלי כלל. ולקמן הדברים יתבררו.

שיטת הרא"ש

[ג] נתחיל להתבונן בטעמים מדוע תקנו רחיצה בשחרית ותקנוה עם ברכה. הנה הפרי מגדים (א"א סי' ד' א') מביא ד' שיטות, הרא"ש הרשב"א האורחות חיים והזוהר. ולקמן נזכיר שיטות נוספות. נתחיל בשיטת הרא"ש (פ"ט אות כ"ג). "לפי שידיו של אדם עסקניות הם וא"א שלא ליגע בבשר המטונף בלילה. תקנו ברכה קודם שיקרא ק"ש ויתפלל". והנה לכאורה זה שהידיים מטונפות הוא סיבה לרחצם, אבל אינו סיבה לברך על הרחיצה [2]. אלא צ"ל שהברכה היא על כך שרוחץ ידיו לכבוד אמירת הק"ש והתפילה. וכך משמע בסוף דבריו שכתב "לא תיקנו נטילת ידים אלא לק"ש ולתפילה". ולפ"ז מי שקם מוקדם ללמוד תורה ומתפלל רק לאחר זמן, לכאורה לדעת הרא"ש יברך רק לאחר הלימוד וקודם התפילה ולא קודם הלימוד [3]. ויתר על כן, כתב הרא"ש להדיא שיכול לרוחץ ידיו בלי לברך, ואח"כ לברך כל ברכות השחר, ורק אח"כ לברך על נט"י, קודם הק"ש והתפילה. ויש לדון לשיטת הרא"ש בצירוף שאדם יודע שלא נגע בלילה בבשר המטונף, האם רשאי לברך על נט"י. דלמרות שאין הברכה על עצם הנקיין, אבל אם אין סיבה לרוחץ את הידיים, לכאורה א"א לברך על הנטילה [4]. ונראה שלכן במנחה ומעריב לא תיקנו לברך ענט"י קודם התפילה דבד"כ אין הידיים מטונפות וא"א לברך, משא"כ קודם שחרית בד"כ הן מטונפות (עי' ט"ז סי' ז' סק"א). אבל הרמב"ם (הל' תפילה פ"ד, הל' ברכות פ"ו) פסק שלפני כל תפילה רוחץ או מנקה ידיו ומברך על נט"י, אפילו אינו יודע להם לכלוך, וכן סובר הראב"ד מדלא השיג עליו.

ג' שיטות בבאור מטבע הלשון נטילת ידים

[ד] והנה הרא"ש דן גם במטבע הלשון נטילת ידים, "וראוי היה לברך על נקיות ידים. אלא על שם שתיקנו בנטילת ידים לאכילה לברך ענט"י לפי שצריך ליטול מן הכלי, והכלי שמו נטלא בלשון הגמרא, לכך תיקנו נמי לברך על נטילת ידים" [5]. והנה משמע ברא"ש שלמרות מטבע הלשון, בפועל אין צריך כלי לנט"י שחרית, וכ"כ בב"י (סי' ד'), והביא שם עוד שלמדו כן ברא"ש. ובהמשך דבריו כתב הרא"ש שאם אין לו מים, ומנקה בעפר וכדומה, יש לברך על נקיות ידים, וכן פסק השו"ע (סי' ד' סע' כ"ב), ועי' במג"א (שם סק"ה) שנוטה לומר שלעולם יברך על נטילת ידים, ומביא ראיה מפסק השו"ע עצמו (סי' קנ"ט סע' כ'). והנה התוס' יו"ט (ברכות פ"ח מ"ב) מבאר שא"א לומר שכל הטעם למטבע הלשון נטילת ידים בא מהשם נטלא לכלי. חדא דא"כ היה צריך לברך על נטלת ידים ולא נטילת ידים. ועוד, שמצינו בגמרא גם שם כוזא לכלי לנטילת ידים, ומאי חזית לתפוס שם אחד ולא השני. לכן התיו"ט עצמו סובר שמטבע הלשון בא מנטילה במובן של נטילת לולב, דהיינו במובן דלקיחה. אמנם המצוה היא לא לקחת את הכלי, אלא לרוחץ את הידיים, אבל מכיון שצריך כלי לרחיצת הידיים, רצו להזכיר גם את הכלי בברכה. א"כ לתיו"ט טעם מטבע הלשון הוא צירוף של טעם הרא"ש וטעם עצמו. טעם שלישי מצינו ברבינו מנוח (על רמב"ם הל' תפילה פ"ז ה"ד), שכתב שהוא מלשון וינטלם וינשאם (ישעי' ס"ג ט'), משמע שמטבע הלשון הוא ע"ש הרמת הכלי ולא סתם לקיחתו כתי"ט. מ"מ גם רבינו מנוח מביא את הפירוש שהוא מלשון נטלא.

לדעת הרשב"א צריך כלי לרחיצת ידיים בשחרית

[ה] נתבונן עתה בשיטת הרשב"א (תשובות ח"א תש' קצ"א, ועי' גם בתש' ק"צ). תש' זו מובאת ברובא הגדול בבית יוסף (סי' ד'). כתב הרשב"א "שאלת עוד למה תקנו ברכת על נטילת ידים בשחרית? שברכה זו לא נתקנה אלא על הפת בשעת סעודה". השואל אינו שואל על עצם רחיצת הידיים בשחרית, אלא הוא שואל על הברכה, וכלול בשאלה למה תקנו מטבע לשון של נטילת ידים, שמתאים לסעודה ולכאורה אינו מתאים לרחיצה שחרית, שהוא מעשה של נקיין בעלמא, ואין לו דין של כלי. עונה לו הרשב"א "איברא כך נהגו בכל מקום לברך בשחר על נטילת ידים ומקפידים בה בכל תנאי הנטילה כבשעת סעודה". לכאורה ישנה כאן מחלוקת בין הרא"ש לרשב"א, דהרי ברא"ש משמע שאין צורך להקפיד על כל כללי הנטילה כבשעת הסעודה, וכבר הזכרנו לעיל שמשמע שלשיטתו הרחיצה אינה טעונה כלי, למרות מטבע הלשון. ממשיך הרשב"א, "ואני לא מצאתי בשום מקום דבר מבורר שיצטרך אדם ליטול ידיו שחרית בכלי". משמע ברשב"א שהבין, בניגוד לרא"ש, שמכיון שמטבע הברכה היא נטילת ידים, א"כ א"א שלא להשתמש בכלי, אבל לא ברור לרשב"א מה המקור לכך שצריך כלי

שיבתא ובת מלך

[ו] והנה כדי לדון בהמשך דברי הרשב"א, צריך בהקדם להזכיר כמה גמרות בש"ס. הנה ביומא (ע"ז ב') ובחולין (ק"ז ב'), מובאת ברייתא בענין רוח רעה ששורה על הידים שמקורה בשד ששמו שיבתא. ואם המאכילה בנה בלא ליטול ידיה, מסכנת את בנה דשמה יזיקנו שיבתא. ועי' בתוס' המבארים את הסכנה, ועי' בגליון הש"ס ביומא שמביא מהערוך ביאור קצת שונה בסכנה. ועי' ברש"י שהסכנה היא דוקא אם לא נטלה ידיה שחרית, אבל התוס' שם כותבים שאפילו נטלה ידיה שחרית, צריכה לחזור וליטול כאשר מאכילה בנה. ומוסיפים התוס' שהאידינא תו לא חיישינן לאותו שד. ובמסכת שבת (ק"ח ב', ק"ט א'), מוזכר שד נוסף ששורה על הידים, ויש לה שני שמות, בת מלך ובת חורין (כך כתב הערוך בערך בת חורין, ועי' בהגהות הב"ח), ומקפדת עד שירחוץ ידיו ג' פעמים. כלומר אינה מסתלקת עד ג' רחיצות. ועי' בתוס' ישנים ובריטב"א ביומא שמביאים בשם ר"ת ששיבתא דיומא אינה הבת מלך דשבת [6]. נחזור עתה לתש' הרשב"א. הרשב"א סובר שדי ברחיצה להסיר את הרוח הרעה דשיבתא ובת מלך, דבגמרא לא מוזכר שצריך כלי לכך. אמנם הב"י מביא זוהר (וישב קפ"ד ב') שרוח טמאה שורה על האדם בשעת שנתו, ובבוקר מסתלקת, מלבד שממשיכה לשרות על ידיו וצריך נטילת ידים בכלי לסלקה לגמרי. אבל הרשב"א לכאורה לא הכיר את הזוהר. ממשיך הרשב"א וכותב "ואי משום תפילה וקרית שמע די ברחיצה או בנקיון עפר וצורות". כאן הרשב"א מביא את שיטת הרא"ש, דמשום ק"ש ותפילה לא צריך כלי ודי ברחיצה. והנה קודם שנמשיך עם הרשב"א נתבונן בהקדם בשיטות נוספות הדנות בסילוק הרוח רעה.

שיטת האורחות חיים והזוהר

[ז] הטור בסי' ד' כותב "וירחץ בנקיון כפיו ויברך בא"י אמ"ה אקב"ו על נטילת ידים, וידקדק לערות עליהם שלשה פעמים מפני שרוח רעה שורה על הידים קודם נטילה ואינה סרה עד שיערה עליהם ג"פ". הרי שמבואר בטור שישנה רוח רעה אבל אינו מבואר איזו רוח רעה. והנה הב"י (סי' ד' ד"ה ואם השכים ללמוד) מביא את שיטת האורחות חיים (הלכות נט"י אות י"א), שסובר שהבת חורין תליא בלילה ולא בשינה, ולכן מי שהשכים קודם עמוד השחר, ונטל ידיו, צריך ליטול ידיו פעם נוספת בבוקר משום הבת חורין. לפ"ז מדייק הדרכי משה (אות ב'), שמי שישן ביום אינו צריך נט"י משום הבת חורין. מאידך בזוהר הנ"ל שמביא הב"י משמע שהטעם שצריך נטילת ידים שחרית הוא לאו דוקא בגלל שזמן השינה הוא בלילה אלא בגלל עצם השינה, דאז הנשמה מסתלקת, ורוח טמאה שורה על הגוף. ולכאורה בשינה ביום לא שניא, דמשמע בגמרא בסוכה (כ"ו ב') ובזוהר ויגש (ר"ז א') שבכל שינה מעבר לשיתין נשמי, טעים טעם דמותא ושליט ביה סטרא דרוח מסאבא. ומשמע בפשטות דלא שניא שינה בלילה ולא שניא שינה ביום. ועי' בב"י (סי' ד' ד"ה ואם השכים ללמוד), שהסתפק בכך לגבי שינת היום. והנה בזוהר דוישב למרות שכתוב שצריך כלי לסלק את הרוח טמאה, אבל לא מוזכר שצריך ג' פעמים, דזה כתוב רק בגמרא בשבת. עכ"פ מצינו ב' טעמים נוספים מדוע צריך נט"י שחרית, האחד בגלל הלילה (האורחות חיים) והשני בגלל השינה (זוהר), ובזוהר מפורש שצריך כלי. ע"כ ראינו את הד' שיטות שהזכיר הפמ"ג. עתה נתבונן בשיטות נוספות.

שיטת הרמב"ם בשחרית

[ח] הנה הרמב"ם (הל' תפילה פ"ד) לאחר שמביא (בה"א) שטהרת ידים היא אחת מחמישה דברים המעכבים את התפילה אף על פי שהגיע זמנה, מבאר (בה"ב), "טהרת ידים כיצד. רוחץ אדם ידיו במים עד הפרק ואחר כך יתפלל". ובהמשך (ה"ג), "במה דברים אמורים שאינו מטהר לתפילה אלא ידיו בלבד, בשאר תפילות חוץ מתפילת שחרית. אבל בשחרית רוחץ פניו ידיו ורגליו, ואחר כך יתפלל". א"כ מפורש ברמב"ם שדין הרחיצה היא לשם טהרה, ולא לשם נקיון, משום שטהרה נחוצה לתפילה, וכבר הזכרנו שהרמב"ם פסק (פ"ו הל' ברכות) שנוטל ידיו ומברך אע"פ שאינם מלוכלכים. א"כ פשוט שהרמב"ם אינו סובר כאורחות חיים או כזוהר, דהרי אינו מזכיר כלל רוח רעה [7]. וגם אינו מזכיר כלי. וגם משמע ברמב"ם שמי שפטור מן התפילה מאיזו סיבה, כמו כן פטור מטהרת ידים. אמנם אפשר שראוי שירחוץ לשם נקיון, אבל לא בכך עוסק הרמב"ם כאן. א"כ קרובה שיטת הרמב"ם לשיטת הרא"ש, שהתפילה מחייבת טהרת ידים, וטהרת ידים היא ע"י רחיצה. אמנם החילוק הוא שהרא"ש סבר שהטעם לברכה הוא משום נקיות והרמב"ם סבר שהוא ענין טהרה. ועוד חידוש ברמב"ם הוא שבשחרית צריך גם לרחוץ פניו ורגליו מלבד ידיו.

[ט] והנה בדין רחיצת רגליו אפשר שעשה היקש מנפשיה לרחיצת הכהנים בכיור [על דרך הרשב"א שנביא לקמן], וכן כתב רבינו מנוח. אבל אם מכיור ילפינו, קשה, למה לי רחיצת פנים, הרי אפילו הכהנים במקדש לא נצטוו על כך. אמנם רבינו מנוח והמגדל עוז הביאו כעיקר המקור לרמב"ם את הברייתא דשבת (נ' ב') "חייב אדם לרחוץ פניו וידיו ורגליו בכל יום בשביל קונוהו". ושם מצינו מקור גם לרחיצת פנים. והנה הראב"ד על אתר השיג על הרמב"ם דוקא מדין רגליו ולא מדין פניו שלכאורה הוא חידוש גדול יותר. אמנם עי' בנודע ביהודה (תנינא, או"ח סי' ק"מ) שאין כוונת הראב"ד להקשות מנין לרמב"ם דין רחיצת רגלים, אלא כוונתו להקשות ממש"כ הרמב"ם לקמן בפ"ה ה"ה שאין מתפללים ברגלים מגולות (וסנדלים בלי גרבים נחשבים לרגלים מגולות), ואם מתפלל כאשר רגליו אינן מגולות, בפשטות אין צורך לרחוץ את הרגלים. א"כ ס"ל לראב"ד שצריך היה הרמב"ם לחלק ולומר שדין רחיצת רגלים הוא רק במקום שמתפללים ברגלים מגולות. ולענין למה לא הקשה הראב"ד מדין רחיצת פנים, כתב שם הנוב"י שהראב"ד מסכים לדינו של הרמב"ם ע"פ הברייתא בשבת. למעשה מהלך הנוב"י מובא בקיצור גם במאירי (קונטרס בית יד בסוף פירושו על ברכות). ועי' בכס"מ שהבין שהראב"ד לא סבר שהברייתא דשבת נאמרה לענין תפילה, ולפי הבנתו בראב"ד לא מתורץ למה לא הקשה הראב"ד מרחיצת פנים דהוא חידוש טפי.

מאי שנא שחרית לרמב"ם

[י] והנה למרות שכאמור רבים הבינו שמקור הרמב"ם הוא בברייתא דמסכת שבת, אבל רש"י שם וכן הראב"ד אליבא הכס"מ, לא פירשו כך את הברייתא, דלא משמע כ"כ שהברייתא מיירי בהכנה לתפילת שחרית. ובציור שאדם קם לאחר זמן התפילה, הרי משמע ברמב"ם ששוב אין עליו חיוב לרחוץ לכבוד התפילה שהרי עבר זמנה, ומאיך לכבוד קונוהו אין סיבה שלא ירחץ פניו ורגליו, וצ"ע. מאידך אם למד הרמב"ם דינו מהכיר, ג"כ יש להקשות, חדא דלא מצינו זאת בגמרא, ועוד דא"כ מנליה רחיצת פנים, ועוד דמאי שנא שחרית משאר התפילות. והנה את הקושיה השלישית תירץ התורה תמימה (כי תשא ל' אות ל"ב). דהרי הרמב"ם סובר (ריש הלכות תפילה), שישנה מצות עשה להתפלל כל יום, אמנם לא מנין התפילות ולא לשון התפילות ולא זמן התפילות הם מה"ת. ונראה דס"ל לרמב"ם שאת המצוה דאורייתא אדם מקיים בבוקר בקומו משנתו, דהיינו בתפילת שחרית, ולכן לכבוד תפילה זו ראוי להתכונן טפי מלשאר התפילות, ולכן ראוי גם לרחוץ פניו ורגליו ולא רק ידיו. ועד"ז תירץ גם הפמ"ג (מ"ז א'). אמנם הפמ"ג הקשה הרי היום הולך אחר הלילה, א"כ טפי מסתבר שבערבית יקים את מצות תפילה מה"ת, ואז ראוי לרחוץ פניו ורגליו. ומתוך דמיון שערבית מדרבנן מעיקרא היה רשות, לכן בשחרית ראוי טפי לקיים את המצוה דאורייתא. אבל אין לתרץ שקיום המצוה מה"ת רק ביום, דא"כ הו"ל תפילה מצות עשה שהזמן גרמא, ובפירוש פסק הרמב"ם (הל' תפילה פ"א ה"ב) דתפילה הו"ל מצות עשה שאין הזמן גרמא. עוד נעיר שהרמב"ם פסק שאם אין לו מים יקנח ידיו ויתפלל, ולא כתב שיקנח פניו ורגליו. ועוד נחזור לנקודה זו.

חדשים לבקרים

[יא] נחזור עתה לשיטת הרשב"א. כפי שהזכרנו, הרשב"א חיפש ראייה לנטילת ידים שחרית בכלי. בהמשך דבריו הוא מביא ראייה מחולין (דף ק"ו ב), "אמר רב נטל ידיו שחרית ומתנה עליו כל היום. כלומר מתנה שתעלה אותה נטילה אפילו לסעודה. ואילו לאכילה נטילה בכלי בעיא וכו'". ועוד ראייה הביא מלשון ר' יוחנן בברכות שהזכרנו בתחילת המאמר "יפנה ויטול ידיו וכו'". ולא קאמר ירחוץ ידיו. אה"כ נפנה הרשב"א לשאלה למה דוקא לתפילת שחרית נטילין ידים בכלי ומברכים, ולא עושין כן לתפילת מנחה ומעריב. "יש לומר לפי שבשחר אנו נעשים כבריה חדשה דכתיב לבקרים רבה אמונתך וכו'. וצריכין אנו להודות לו ית' על שבראנו לכבודו לשרתו ולברך בשמו. ועל דבר זה תקנו בשחר כל אותן ברכות שאנו מברכין בכל בוקר ובוקר. ולפיכך אנו צריכין להתקדש בקדושתו וליטול ידיו מן הכלי ככהן שמקדש ידיו מן הכיור קודם עבודתו". הנה משמע ברשב"א שברכת נט"י היא אחת מברכות השחר שהזכרנו לעיל מברכות (ס' ב'), שהן ברכות הודאה שאנו מברכים כל יום מכיון שבכל בוקר אנו כבריה חדשה. למרות שמטבע הלשון היא כמובן ברכת מצוה כמו תפילין וציצית שהזכרנו שם, אבל עיקר ענינה היא ברכת הודאה. והטעם שנתקנה הברכה בלשון מצוה בשונה משאר הברכות היא בגלל שבמעשה היא דומה למצות רחיצת הכהנים בכיור שבמקדש. וממילא גם מעשה הרחיצה דידן נעשה בכלי דומיא דהכהנים שרחצו בכיור שהוא כלי. וענין ההודאה הוא על כך שאנו זוכים להתקדש במעשה נטילת הידים, דומיא דכהנים המתקדשים ברחיצתם לעבודה. אבל אלמלא שמצינו בכהנים עבודת רחיצה, לא היינו יודעים שיש בכך התקדשות, אלא היינו סוברים שהרחיצה היא מעשה נקיין בעלמא. נתבונן עתה כיצד האחרונים הבינו את הרשב"א.

ביאור הט"ז והמג"א ברשב"א

[יב] הנה הט"ז (סי' ד' סק"א) בתחילה הביא את שיטת הרא"ש ואח"כ את שיטת הרשב"א, "בשחרית נעשה כבריה חדשה וכו' ע"כ תיקנו נטילה בעת ההיא וכו'". וצ"ע, דהט"ז שאינו מזכיר לא כהנים ולא כויר, אינו מבאר מדוע בריה חדשה צריכה ליטול ידים, ומדוע לברך על כך. המג"א לעומתו (סק"א) העתיק את תורף דברי הרשב"א וכלל בו את הדומיא לכהן המתקדש לעבודתו מן הכיור. הפמ"ג (א"א א') עמד על החילוק בין המג"א לט"ז. ונראה שהט"ז הבין שההודאה בברכת ענט"י היא על עצם זה שיש לאדם ידים. כמו שאדם מודה כל יום ברוך שלא עשני גוי וברוך פוקח עיורים, כך הוא מברך ברוך שנתן לי ידים. רק כל זמן שהידים טמאות כלומר מטונפות, א"א לברך, לכן צריך קודם לטהר אותם, וממילא מטבע לשון הברכה הוא על נטילת הידים המטהרת, אבל הכוונה היא על עצם זה שיש לאדם כביכול ידים חדשות כל בוקר. כך לכאורה זה הבין הט"ז ברשב"א, ולכן לא הזכיר את הכיור. אבל המגן אברהם שהזכיר את הכיור והכהנים, למד על דרך שבארנו לעיל. השבח הוא על כך שזכינו לידיים טהורות הראויות לעבודת התפילה, דומיא דכהנים שע"י מצות הכיור זכו לידיים טהורות הראויות לעבודת המקדש.

שיטת הלבוש

[יג] נתבונן עתה בלשון הלבוש. "כל אדם הקם ממטתו שחרית, בין עשה צרכיו בין לא עשה צרכיו", הרי למדנו שהחויב לברך ענט"י אינו תלוי בהתפנות. "חייב לרחוץ ידיו במים אם יש לו, כדי שיקרא קריאת שמע ויתפלל בנקיות ובטהרה". בעוד שברא"ש מזכיר רק נקיות, הלבוש מוסיף גם לשון טהרה כרמב"ם, והוא חוזר על כך שוב ושוב. מ"מ המחייב הוא עבודת התפילה גם ללבוש. "ששאין האדם נקרא טהור עד שיביא ידיו במים, כמו שמצינו בכהן העובד במקדש שהיה צריך לטהר ולקדש ידיו ורגליו במים מן הכיור קודם העבודה, וקריאת שמע ותפלה הם לנו במקום עבודה". קצת קשה מה שהלבוש כותב שקריאת שמע היא במקום עבודת המקדש. הרי ידוע שתפילות כנגד תמידין תקנון (ברכות כ"ו ב'), כלומר התפילה היא כנגד העבודה במקדש, אבל הק"ש זהו מצוה מה"ת, שהיתה במקדש כמו אצלנו. עכ"פ כאן כבר הלבוש מרכיב את סברת הרשב"א עם סברת הרא"ש, ולכן הוא מזכיר את ענין הטהרה. אמנם הרשב"א נקט לשון קדושה, אבל לכאורה טהרה וקדושה הן היינו הך בסוגיין. "לפיכך כשקם אדם ממטתו ואי אפשר שלא נגע בידיו בלילה במקום המטונף שבבשרו, שהידים עסקניות הן. ועוד בכל שחר אנו נעשים כבריה חדשה כדי לשרתו יתברך כל היום, וכענין שנאמר חדשים לבקרים רבה אמונתך", גם כאן הלבוש מרכיב את הרא"ש והרשב"א ביחד, למרות שלכאורה כל שיטה בעצם עומדת בפני עצמה, ויש לה סברא בפני עצמה, אבל הלבוש מרכיב אותן יחד. עוד חידוש שמביא כאן הלבוש הוא ענין כל היום, שלא מוזכר ברשב"א. כלומר מצינו בלבוש שהטהרה היא לא רק לתפילה ולא רק לק"ש אלא לכל היום. משמע שאפילו מי שקם לאחר זמן ק"ש ותפילה, לכאורה יכול לברך ענט"י. "כלומר שהנשמה שמחזירה לנו כאילו נתחדשה בתוכנו, וצריכין אנו לתת תודה לו יתברך על שבראנו לכבודו לשרתו ככהנים ולברך בשמו. לפיכך צריכין אנו להתקדש בקדושתו ליטול ידיו מן הכלי, ככהן המקדש ידיו בכל יום מן הכיור קודם עבודתו ושירותו. לפיכך חייב כל אדם לרחוץ ידיו שחרית ולברך על נטילת ידים להודות לשמו יתברך על כל זה. ואע"ג שאינם ודאי טמאים ומטונפים, יברך על נטילת ידים להללו ולשבחו על כל זה". הנה משמע ברור בלשון הלבוש שהוא הבין שברכת ענט"י היא ברכת הודאה כפי שבארנו לעיל ברשב"א, כלומר אינה רק ברכת המצוות, אלא בעיקר היא באה להודות על שזכינו לשרת את ה' דומיא דכהנים, ולכן מעשה הנטילה הוא דומיא דרחיצה בכיור. אמנם בלשון הרשב"א עצמו היתה הבנה זאת פחות מוכרחת.

שיטה שקינוח בעפר מועיל לרוח רעה

[יד] נחזור לדון עתה הסוגיה כאשר אין לאדם מים, והוא צריך לנקות ידיו בעפר וכדומה. והנה לתפילת מנחה ומעריב פשוט שאם אין לו מים, שינקה בעפר וכדומה ויתפלל. וה"ה לשיטת הרא"ש והרשב"א והרמב"ם, נקוין בעפר מועיל לתפילת שחרית. אמנם לרוח טומאה כלשון הזוהר או לרוח רעה שהוא שד כגון שיבתא ובת מלך, הנה מפורש בשו"ע (סע' כ"ב) שרק מים מעבירים אותו. אמנם הנה מצינו חידוש באליה רבה (אות ט"ו) שכתב "יקנח ידיו בצרור וכו'". זה לשון עולת תמיד [על אתר בשו"ע], כתב בספר ברכת אברהם [לר' אברהם טריויש צרפתי ח"ג סי' פ'] וצריך לקנח ג' פעמים דומיא דמים. ואינה נראה כיון דלא מהני לרוח רעה, למה לי ג' פעמים, בנקיון בעלמא סגי, עד כאן לשונו. ולא עיין אלא בשיירי כנסת הגדולה, ולא בברכת אברהם גופיה דף מ"ט, דכתב כן לתירוצא קמא דמהני נמי לרוח רעה, אבל לתירוצא בתרא דלא מהני לרוח רעה אלא מים לא בעינן ג' פעמים. ולכתחילה נראה לחוש לתירוצא קמא". א"כ הברכת אברהם לומד בתירוצו הראשון

שמועיל קינוח בעפר גם לרוח רעה, ולכן צריך לעשות כן ג' פעמים דהרי בגמרא בשבת מפורש שבת מלך מקפדת על ג' רחיצות.

לכל מידי דמנקי יש בשעת הדחק כח תיקון כמו למים

[טו] והנה יש לשאול לשיטת הרשב"א שדין הנטילה הוא מצד דומיא דכיוור, א"כ כיצד בכלל שייך לנקות בעפר ולא במים. ואפשר לתרץ שהרשב"א באמת מודה לרא"ש שעיקר הנטילה היא לצורך נקיות, רק שהוא מוסיף שאפילו במקום שאין ידיים מטונפות צריך לברך, ולכך הוא צריך את דין הכיוור. אמנם נראה שיש כאן דין עמוק יותר, וכבר הזכרנוהו לעיל, שכל אופן נקיון נקרא רחיצה, ולא דוקא במים, כדמוכח בגמרא (ברכות ט"ו א'), מדכתיב "וארחץ בנקיון". נביא לזה עתה קצת ראיה. הנה הרמב"ם (הל' ביאת המקדש פ"ה ה"ג) פוסק שכהן שקידש ידיו ורגליו בכיוור בבוקר, יכול לעבוד בלא קידוש נוסף, אא"כ יצא מהמקדש, או ישן, או הטיל מים, או הסיח דעת. והנה יש לדון באדם שטיהר וניקה ידיו, והסיח דעתו מטהרת ידיו, ועתה רוצה להתפלל. והנה הטור (סי' צ"ב) מביא שלדעת אבי העזרי (הראב"ה), נקיון בכל מידי דמנקי מהני ללכלוך אבל לא להיסח דעת, דלהיסח הדעת צריך ליטול ידיו במים. אבל מביא הטור ו"א [8] שס"ל איפכא, שללכלוך צריך מים ולהיסח הדעת עפר מועיל, דאין פסול היסח הדעת אלא באכילה ולא בתפילה. ואח"כ מביא הטור את דעת הרא"ש [9] דל"ש, וכל מידי דמנקי מועיל בין ללכלוך ובין להיסח הדעת, וכן פסק השו"ע שם (סע' ד'). והנה המג"א שם (סק"ג) תמה מה מועיל נקיון בצרור להיסח הדעת. הרי ידים דהיסח הדעת הם נקיים, רק חיישינן שמא נגע בדבר טמא. ונדחק המג"א לתרץ דשמא יש שם לכלוך מועט שאינו ניכר כ"כ. אבל אם היה פסול בעצם של היסח הדעת לא היה מועיל אלא מים. א"כ יוצא לפי המג"א שבעצם היסח דעת הוא ענף של לכלוך ואינו פסול בעצם. אבל לכאורה לדעת הרא"ש שמביא הטור, מדכתב ל"ש, משמע שיש פסול בעצם בהיסח דעת, אבל אפילו הכי כל מידי דמנקי מועיל לתקן זאת. כלומר, בשעת הדחק, יש לכל מידי דמנקי כח כמו של מים, כלומר כח רחיצה, כפי שמדויק בגמרא כדלעיל, ואין זה רק היכי תמצי להוריד את המציאות של הזיעה שנמצאת על ידיו.

לרשב"א שפשוף בעפר הוא דומיא דרחיצה בכיוור

[טז] ולפי זה אפשר להבין כיצד עפר וכדומה יכול לסלק רוח רעה ע"י שפשוף ג' פעמים. וכן נוכל לתרץ מה שהקשינו לעיל מה מועיל עפר לרשב"א הלומד מכיוור ששם היה רק מים. די"ל דכמו שבכיוור יש דין רחיצה כדכתיב ורחצו ממנו ידיו ורגליו, כך גם בכל מקום שיש דין רחיצה, הוא דומיא דרחיצה בכיוור, ולא צריך להיות בדוקא במים, אלא כל מידי דרחיצה מועיל, וגם שפשוף בעפר יש עליו דין רחיצה. אמנם בודאי שלכתחילה עדיף מים, אבל בשעת הדחק, שפשוף בכל מידי דמנקי הוא דומיא דרחיצה בכיוור. וממילא שייך אפילו לברך ענט"י גם כאשר הרחיצה היא בעפר.

לרמב"ם כח שפשוף בעפר אינו כח רחיצה במים

[יז] הנה הזכרנו לעיל שלרמב"ם בשחרית, כאשר אין לו מים, ינקה ידיו בכל מידי דמנקי, אבל לא פסק שינקה פניו ורגליו בכל מידי דמנקי. אלא פניו ורגליו מנקה רק במים. ויש לברר את מקור החילוק. והנה לעיל הבאנו את מהלך הנוב"י ברמב"ם ובראב"ד, שלפיו דין רוחץ רגליו בשחרית לרמב"ם הוא רק למי שמתפלל ברגלים מגולות. לפי מהלך זה לכאורה קשה למה מי שמתפלל ברגלים מגולות לא ינקה רגליו בכל מיני דמנקי אם אין לו מים. ואולי אפשר לתרץ בדוחק שמכיון שלא כל מידי דמנקי מועיל - לדוגמה עפר לכאורה לא יועיל לנקיון, דהרי זה גופא בד"כ הלכלוך על הרגלים - א"כ ס"ל לרמב"ם דלא פלוג, ורק מים מהני לנקיון רגלים. אבל אפשר גם לתרץ שהרמב"ם לא ס"ל דכל מיני דמנקי יש לו דין גמור של רחיצה כמו למים, אלא שגם הגמרא לא התכוונה להשוותם לגמרי. לכן די להצריך נקיון לידיים בכל מידי דמנקי, דהרי ידים צריך לנקות גם למנחה וערבית, אבל פנים ורגלים שדינם רק בשחרית, דינם רק במים.

ד' מדרגות ברחיצה

[יח] והנה אם נתבונן בחיוב דאורייתא ברחיצת ידים ורגלים בכיוור, ובחיוב דרבנן דנטילת ידים לתפילה, נראה שישנם כאן כמה הבחנות ברחיצה. ישנה הרחיצה התחתונה שהיא רחיצה לסלק את הזיעה. זיעה היא בעצם מציאות של לכלוך גמור. מדרגה

שניה של רחיצה היא רחיצת רגלים, שלכאורה אינה רחיצה מפני זיעה, אלא מפני לכלוך דעפר וטיט וכדומה. ולכן לרמב"ם אין טעם לנקות את רגליו בעפר כי הרי בד"כ זה גופא הלכלוך שעל הרגלים. א"כ רחיצת רגלים היא כדי לסלק את העפר, שהוא מציאות פחותה של לכלוך מזיעה. למעלה מכך ישנו דין נטילה בבחינת לקיחה כפירוש התוספות יום טוב, שבפסוק כתוב "ולקחתם לכם", ומטבע הברכה היא על נטילת לולב. ולמעלה מכך ישנו דין נטילה בבחינת "וינשאם וינטלם", שהוא פירוש הרבינו מנוח, שזו היא בחינת ידים להעלות את האדם.

זיעה ועפר

[יט] נתבונן בד' מדרגות הללו. בענין זיעה מצינו בלשון חז"ל (למשל ברכות ל"ח א') את הביטוי זיעה בעלמא, שזו הגדרה של דבר שלית ביה ממש. בעבודת האדם זה מקביל לכך שאדם מתנקה ממציאות שאינה מציאות. כלומר מסלק מעצמו את כח המדמה, כח המדמה במובן שמדמה את מה שאיננו קיים. זהו הנקיון הראשון, יציאה מאותו מקום שאיננו קיים. למעלה מכך הוא נקיון הרגלים שמצד עבודת האדם זו המדרגה של נקיון יסוד העפר שלשם האדם נפל, כאשר גורש מגן עדן, בבחינת "כי עפר אתה ואל עפר תשוב" (בראשית ג' י"ט). וכאשר האדם בא להתקרב בחזרה לעבודת בוראו כפי שהיה קודם החטא, ע"י ק"ש, ע"י התפילה, ע"י עבודת כל היום כולו, או ע"י עבודת בית המקדש, הרי שהוא צריך להתנתק מאותו יסוד העפר שלשם נפל. יסוד העפר הוא בחינת "רגליה יורדות מות" (משלי ה' ה'), נקודת המות. מצד כך לא יכול להיות שהנקיון יהיה ע"י העפר עצמו, כי מות אינו מעלה רפואה למות. אלא דייקא הנקיון הוא ע"י מים, בבחינת מים חיים שהם היפך יסוד העפר. וזה נאמר בעיקר בעבודת הכיור של המקדש שמגיע ממקור מים חיים[10], שהיא המעלה העליונה של מים.

לקיחה היא התחלת עליה

[כ] למעלה מכך, ישנן שתי מדרגות, אבל בשניהם יש צירוף של המושג של כלי, נטלא. מצד כך הנטילה היא לא על שם המים אלא על שם הכלי. אם כן הנטילה עושה את האדם שהוא גופא נהפך להיות כלי נכון וטהור. משום שאם מטבע הברכה היא על שם הכלי, מוכרח הדבר שהטהרה תיצור אצלו כלים. דהרי כאשר האדם חטא ונפל למדרגת "כי עפר אתה ואל עפר תשוב", אמנם הנשמה היא נצחית, אבל הגוף הרי כלה, כלומר הוא הופך להיות כלי שבור, וכלי שיש בו נקב פסול לנטילה. ולכן במדרגה השניה, כאשר האדם מתנקה מיסוד העפר, הרי ההתנתקות מיסוד העפר מחזירה אותו למדרגה שיש לו בחינת נטלא שהיא בחינת כלי. א"כ ההבחנה שלמעלה מכך, שנטילה היא מלשון לקיחה, מצד כך הנטילה היא לא רק יוצרת הבחנה של כלי, אלא היא יוצרת הבחנה של לקיחה. ההבחנה של לקיחה היא בעצם תחילת נקודת העליה. כמו שמובא בקידושין (ב' א') "גמר קיחה קיחה משדה עפרון, כתיב הכא כי יקח איש אשה, וכתיב התם נתתי כסף השדה קח ממני", ולקיחה זו מאברהם העלתה את חשיבותו של עפרון ונתמנה לשוטר (רש"י חיי שרה כ"ג י'). א"כ הקיחה שבדבר, היא בעצם תנועה למקום עליון יותר. הכלי מעיקרו עומד במקומו ואין בו את הכח של התנועה לעלות מצד היותו כלי. הנטילה מלשון לקיחה "ולקחתם לכם", קיחה קיחה, זו בעצם התחילת התנועה למעלה שבכלי.

רחיצת הראש

[כא] ולמעלה מכך אלו הם דברי הרבינו מנוח, שבבחינת נטילה היא מלשון "וינשאם וינטלם", לשון נשיאות, מלשון שא, מלשון הרמה, "שאו שערים ראשיכם" (תהלים כ"ד ז'), "נשא את ראש" (נשא ד' כ"ב). מצד כך ישנו הדין של רחיצת פנים, רוחץ פניו ידיו ורגליו (שבת כ"ה ב'), שנאמר בערב שבת. שם זה כבר רחיצה לרוחץ את הראש. מצד הרחיצה של הידים שידים עסקניות הם הרי שהידיים הם אלו שיוצאים לחוץ מהמציאות ע"י כח המדמה. מצד הרגלים זה כנגד יסוד העפר שצריך להעלות אותו וליצור כלי גמור של גוף, ומשם מתחיל התנועה של לקיחה. אבל החיבור העליון שהוא בבחינת נטילת פניו, זו הבחינה של וינשאם וינטלם, זו בחינה של ראש. כל ראש יש בו אותיות ש"א, שהם שורש של המילה וינשאם.

בחינת עיגול בראש ובמזבח

[כב] הזכרנו לעיל את הפסוק שהביאה הגמרא בברכות "ארחץ בנקיון כפי ואסובבה את מזבחך ה'". כאן דוד המלך אומר שהרחיצה מעלה את הידיים מהמדרגה התחתונה למקום הראש. דהרי ישנן שתי הגדרות בנטילת ידים. ישנה הגדרה של נטילת

ידים ששרשה בכיור, ששם לא נאמר דין של ראש, דהרי בכהנים נאמר רק ורחצו ידיהם ורגליהם. אבל ברחיצה שתקנו חכמים לשחרית לדעת הרמב"ם הרי רוחץ פניו וידיו ורגליו. המושג הנקרא רחיצת פנים, זו ההבחנה של ואסובבה את מזבחך ה'. כי סיבוב וראש הם מושגים של עיגול. הרי שהמדרגה העליונה של הרחיצה, הרחיצה בעומק העליון שלה, היא רחיצה ששייכת למזבח, בבחינה של סיבוב המזבח. זהו הכח של ארבעת המינים שנאמר עליהם "ולקחתם לכם ביום הראשון". דמלבד הדין של נטילת לולב במדינה, היה שם גם דין של סיבוב המזבח עם הלולבים (סוכה מ"ג ב', משנה סוכה מ"ה א', רמב"ם הל' לולב פ"ז הכ"ג), כפי שאנו נוהגים לסובב את התיבה האידינא עם הלולב. זוהי ההעלאה של הבחנת "ולקחתם" - שהלשון נטילה היא לשון לקיחה - למדרגה של ואסובבה את מזבחך ה', שזו מדרגה של ראש, בבחינת גולגולת, לשון גלגל, לשון סיבוב. זה העומק של נטילת הידים, להרים את הדבר מהשפלות הגמורה התחתונה שבו, עד אסובבה את מזבחך ה', שזו ההעלאה הגמורה של הבחינת ידים.

מים נטמאים

[כג] והנה הנוטל ידיו כאשר אינו נותן רביעית הלוג מים, אז המים עצמם הופכים להיות טמאים כי היד הטמאה מטמאתם. אבל כאשר הוא נוטל ידיו בשופי, אז הידים נטהרות, והמים נשארים טהורים לאחר הנטילה (עי' או"ח סי' קס"ב). עד"ז מי נטילת ידים שחרית להסרת הרוח רעה, כתב הב"י בשם הזה"ק (סי' ד' סע' ט'), שאסור ליהנות מהם ולא ישפכם במקום שעוברים שם בני אדם. זה מצד התפיסה שאנו עוקרים את המים ממקורם שהם מים חיים, ולכן הם מאבדים את דין החיים שבהם. ולכן מי הכיור היו נפסלים בלינה עד שבא בן קטין ועשה מוכני לכיור (משנה יומא ל"ז א', משנה תמיד כ"ח ב') כדי שיהיו מי הכיור מחוברים למי הבור שהם מי מקוה. דהיינו כאשר המים היו רק לרחיצת ידים ורגלים הם היו נפסלים בלינה. אבל כאשר התחברו למקוה שראוי לטבילת כל הגוף והראש, אזי הפסיקו להיפסל. המוכני היה בגדר העלאה של מדרגת המים למקום הראש. "הוא ישופך ראש ואתה תשופנו עקב" (בראשית ג' ט"ו), את מדרגת העקב צריך להעלות למדרגת הראש. והראש הוא במקום העליון שבו אין שבירה לעולם (עי' מאמר אור וצל בסוכה בענין העקודים). הראשית אינה נשברת ואינה מתחלקת ואינה מתקלקלת.

טהרת המים

[כד] תכלית נטילת ידים היא שהמים לא יטמאו על ידי נטילת הידים, אלא שנטילת הידים תעלה אותם למקור החיים, והידיים יעלו והמים ישארו בטהרה. וכאשר אדם אינו נוטל ידיו אלא טובלם במים שיש בהם שיעור כראוי (עי' או"ח קנ"ט י"ד), כגון בים הגדול או במקוה שיש בה מ' סאה, אזי המים אינם מקבלים לעולם טומאה. וכן על דרך זה כאשר האדם נכנס למקוה ונהיה שם טהור, מי המקוה אינם נטמאים. ועומק הדבר, כאשר הוא לוקח מן המים ומנתק אותם ממקורם, אז הם מטהרים אותו אבל הם עצמם נטמאים (עי' מ"ב הקדמה לסי' קס"ב). אבל כאשר הוא מתבטל למים, שזה בחינת המת בתוכו, הרי שהוא נכלל במים שהם בבחינת מים חיים, הרי שהוא מעלה את עצמו למדרגה העליונה של מקור החיים, שם יש רק טהרה ואין טומאה זוהי הטהרה הגמורה של הנטילת ידים.

---

[1] לכאורה עפר זה צריך להיות יבש, דאם הוא לח לא יועיל לנקיון ולכאורה גם לא לטהרה. וקצת ראייה לכך במ"ב (ד' סקנ"ז) שמוסיף טלית יבש לרשימה, עי"ש.

[2] אבל עי' ברשב"א (תשובות ח"א תש' ק"צ) שכותב שהראב"ד היה מצריך לברך על נט"ו כל פעם שהיה מברך אשר יצר. א"כ ע"כ תיקנו ברכה על עצם פעולת נקיות הידים. אבל הרא"ש (תשובות כלל ד' תש' א') והרשב"א (שם) חולקים על הראב"ד.

[3] אבל למעשה הרא"ש (תשובות כלל ד' תש' א', מובא בחלקו בב"י סי' ד') פסק שהמשכים ללמוד יברך ענט"ו ואשר יצר ואלקי נשמה וכל סדר הברכות עד ברכת התורה. ולמרות שהשואל (בנו בעל הטורים) שאל אם יחזור ויברך בבית הכנסת את ברכת ענט"ו, הרא"ש לא ענה לו להדיא, ומשמע מתוך דבריו שלא יחזור ויברך. וצ"ע איך דבריו בתש" מתישבים עם דבריו בש"ס.

[4] ואולי יצריך הרא"ש ליגע במקום המטונף כדי שיוכל לברך, על דרך עצת השל"ה המובא במג"א סי' קס"ה סק"ב.

[5] צ"ל שלדעת הרא"ש השם נטלא קדם לתקנת הברכה על רחיצת ידים.

[6] יתכן שלפי רש"י שיבתא ובת מלך הם אותו שד, דשניהם שורים על היד רק קודם נטילת ידים שחרית, ולא מוזכר ברש"י הסכנות שמביאים התוס' והערוך, ודו"ק.

[7] אמנם עי' בהל' שביתת עשור פ"ג ה"ב שהביא את החשש משיבתא בסוגיה דיומא שהזכרנו לעיל, ועי' בלח"מ שם שהעיר על הסתירה.

[8] עי' בב"י ש"א אלו הוא הר"ן.

[9] נראה שהרא"ש לא כתב דין זה אלא מסרו בע"פ לבנו בעל הטורים.

[10] זו מחלוקת תנאים אי מי הכיור צריכים להיות מי מעין או סגי במי מקוה (עי' סוטה ט"ו ב', ורמב"ם הל' ביאת המקדש פ"ה הי"ב).

- [1] [כי תשא](#)
- [2] [סוגיות בפרשה](#)

Show featured image:

0

Source: <http://bilvavi.net/shiur/026-כיתשאנטיילתידייםאגדתא>

Links

[1] <http://bilvavi.net/kitisa>

[2] <http://bilvavi.net/sugios>